

MEDISCH CENTRUM
JAN VAN GOYEN

Van Onbegrip naar Begrip

F.MALKI MSC

VERPLEEGKUNDIG SPECIALIST (AGZ) INTERNE GENEESKUNDE

Disclosure

- ▶ Redactielid Diabetes Pro
- ▶ Bestuurslid netwerk verpleegkundig specialisten Diabetes
- ▶ Freelance docent InHolland Academy (verpleegkunde/trainer diversiteit en inclusie)

Laaggeletterdheid

Wanneer spreken we van laaggeletterd

- ▶ Moeite hebt met lezen, schrijven en/of rekenen (beperkte woordenschat bij spreken van de taal)
- ▶ Vaak is er ook sprake van beperkte digitale vaardigheden.
- ▶ Laaggeletterd zijn, is geen analfabeet
- ▶ Een laaggeletterde kan wel lezen en schrijven, alleen niet goed genoeg om alles goed te begrijpen en meedoen in de samenleving
- ▶ Anderstaligen zijn niet per definitie laaggeletterd (in veel gevallen beheerst men een andere taal op goed niveau)

Hoe groot is het probleem

- ▶ Ruim 2,5 miljoen volwassenen zijn laaggeletterd, zij hebben moeite met lezen, schrijven en/of rekenen! (bijna 1,8 miljoen mensen van 16 tot 65 jaar en bijna 740 duizend 65-plussers)
- ▶ 2 op de 3 laaggeletterden zijn autochtoon Nederlands
- ▶ Risicogroepen: laagopgeleiden, ouderen en niet-westerse 1e generatie migranten

Laaggeletterdheid in de praktijk

- ▶ Verschil in privé situatie je eigen administratie en communicatie met je gezin, je familie etc.
- ▶ Voor maatschappelijke verbondenheid en betrokkenheid (denk aan brieven van instanties, contact met je behandelaars, gemeentes etc....)
- ▶ Laaggeletterd betekent dat je de taal die je nodig hebt, of talen die je spreekt, slecht beheerst en de vaardigheden mist om bijvoorbeeld goed te kunnen lezen, schrijven of rekenen en begrijpen wat een ander zegt of van je verwacht
- ▶ Er kan dus bij laaggeletterdheid ook sprake zijn van een taalbarrière

Laaggeletterdheid en communicatie

- ▶ Vaak is dit de taal van de samenleving waar iemand verblijft (NL)
- ▶ Beheerst vaak de moeder taal wel verbaal, veel gevallen sprake van analfabetisme of functionele analfabetisme (met name 1e generatie migranten)

We hebben allemaal een vorm van laag geletterdheid

- ▶ De setting, land, omstandigheden, opleidingen referentiekader bepalen of er sprake is van laaggeletterdheid

مرحبا بك في.....

Marhaban bik fi.....

Laaggeletterdheid en gezondheid

NIVEL 2015

- ▶ Studies laten overwegend een negatief verband zien tussen geletterdheid en verschillende gezondheidsuitkomsten: laaggeletterden hebben een slechtere (ervaren) fysieke en mentale gezondheid
- ▶ Maken vaker gebruik van huisartsenzorg en ziekenhuiszorg
- ▶ Maken minder vaak gebruik van preventieve zorg en nazorg
- ▶ Zijn daarnaast minder goed in staat om zelfmanagement uit te voeren

Laaggeletterdheid en gezondheid

NIVEL 2015

Onderzoeken laten zien dat er focuspunten moeten zijn op het gebied van laaggeletterdheid en gezondheid;

- ▶ Preventie en leefstijl
- ▶ Creëren van effectieve manieren om laaggeletterden of mensen met lage functionele gezondheidsvaardigheden te informeren.
- ▶ Laaggeletterden stimuleren om meer deel te nemen aan preventieve programma's zoals screening en een gezondere leefstijl.
- ▶ Faciliteren van zelfmanagement onder laaggeletterden / mensen met lage functionele gezondheidsvaardigheden met een (chronische) ziekte.
- ▶ Meer inzichten en kennis onder professionals in de behoeften van laaggeletterden wat betreft zelfmanagement ondersteuning.

Vermoeden van laaggeletterdheid

- ▶ Vraag het na op een respectvolle manier, direct of indirect tijdens afnemen van anamnese. Vraag bijvoorbeeld: wat is uw hoogst genoten opleiding? Als patiënt geen aangeeft, vraag dan hoe het zit met lezen, schrijven en begrijpen van datgene wat u leest.
- ▶ Leg het vast in het EPD, zodat je bij ieder contact weet dat dit probleem bij de patiënt speelt (van belang hoe je met patiënt communiceert etc.)

Laaggeletterdheid herkennen

- Niet verschijnen of te laat komen op een afspraak
  - Onjuist gebruik van medicatie
  - Het vermijden van lees- en schrijfsituatie
  - Niet kunnen bijhouden van bijvoorbeeld eetlijsten
  - Patiënt kan snel boos worden (onmacht en minder waardigheidsgevoel als iemand hem vragen stelt of hem niet meteen begrijpt)
  - Patiënt komt haast nooit met een vraag of stelt vaak dezelfde vragen
- Onzekerheid
  - Schaamte
  - Verbergen de beperking
  - Tonen soms joviaal gedrag
  - Smoezen bedenken,
  - Gebrek aan inzicht ziektebeeld
  - Beperkte gezondheidsvaardigheden

Van verstaan naar begrijpen

- ▶ Inventariseer wat het taal/geletterdheid/ niveau is van de patiënt
- ▶ Spreek gewoon Nederlands vermijd vaktermen, begrijpelijke woorden (woorden die patiënt ook gebruikt)
- ▶ Probeer langzaam te praten en vraag de patiënt of deze manier van praten prettig/onprettig is
- ▶ Praat normaal, niet hard
- ▶ Gebruik voor patiënt tips en adviezen die haalbaar zijn binnen zijn haar dagelijks dagritme niet 2 x daags maar bijv. momenten op de dag waar patiënten vaste routines verricht...
- ▶ Probeer geen open vragen te stellen: Welke vragen heeft u nog?
- ▶ Vermijd beeldspraak
- ▶ Samenvat het consult (bij voorkeur laat de patiënt dit doen en vul aan waar nodig. (terugvraag methode)

Gevolgen van laaggeletterdheid

Patiënten begrijpen informatie niet:

- ▶ begrijpen de mondelinge informatie niet die ze bij behandelaar of apotheek ontvangen;
- ▶ begrijpen vaak onvoldoende wat de reden is van het gebruik van een geneesmiddel;
- ▶ hebben moeite de informatie in de bijsluiter en op het etiket te begrijpen en toe te passen.
- ▶ Verandering van het uiterlijk van medicatie of de verpakking leidt tot verwarring waardoor mensen niet meer weten hoe de medicijnen te gebruiken, of dubbel gebruiken
- ▶ Chronisch zieken stoppen soms onterecht met de medicatie wanneer zij geen klachten meer hebben.

Gevolgen van Laaggeletterdheid

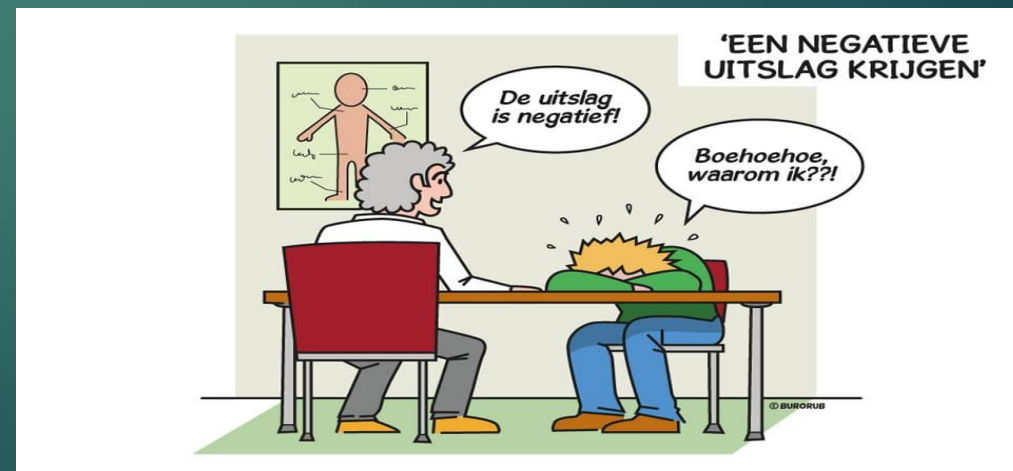
- ▶ Men kan niet volledig meedoen in de samenleving
- ▶ Er is sprake van lage betrokkenheid bij maatschappelijke initiatieven
- ▶ Moeilijk toegang en afstand tot arbeidsmarkt
- ▶ Beperkte mogelijkheden voor opleidingen
- ▶ Sprake van lage eigen effectiviteit/gevolg in actief assertief zijn
- ▶ Gebrek of beperkte gezondheidsvaardigheden

Wat verstaan we onder gezondheidsvaardigheden

“Zijn vaardigheden die we als mensen nodig hebben om de informatie die we krijgen over gezondheid te begrijpen, te beoordelen toe te passen en te gebruiken bij het nemen van gezondheid gerelateerde beslissingen”

Wanneer men beperkte gezondheidsvaardigheden heeft dan zien we in de praktijk dat bepaalde situaties moeizaam verlopen

Gezondheidsvaardigheden beheersen...

- ▶ Bij gezondheidsvaardigheden gaat het om meer dan alleen kunnen lezen men moet het begrijpen en toepassen.

Voorbeeld: 2 x daags 2 tabletten: 70% leest het correct 35% past het correct toe

Gevolg van beperkte gezondheidsvaardigheden

- medicijnen niet op de juiste manier innemen
- De weg niet vinden in het ziekenhuis
- Gebrek aan inzicht ziektebeeld en belang van therapie
- Onbekend met anatomie van het lichaam
- Beperkt in zoeken op het internet (digitale vaardigheden)
- Niet begrijpen/kunnen lezen van brieven en mails/folders etc..

Samenvattend

- ▶ Inventariseer wat het taal/geletterdheid/niveau is van de patiënt
- ▶ Spreek gewoon Nederlands
- ▶ Gebruik voor patiënt tips en adviezen die haalbaar zijn
- ▶ Stel open vragen
- ▶ Geef opdrachten en kom hier op terug
- ▶ Geen nadruk op wat fout is, maar wat goed is.
- ▶ Samenvat het consult (bij voorkeur laat de patiënt dit doen)
- ▶ Gebruik de terugvraagmethode
- ▶ Vermijd beeldspraak

Bedankt voor jullie aandacht

“De grenzen van mijn taal zijn de grenzen van mijn wereld”

filosoof Ludwig Wittgenstein (1889 – 1951)

Eventueel video Lubach/video's laaggeletterdheid

- ▶ <https://youtu.be/PM8OqjVpRt4>
- ▶ https://youtu.be/8_92KS8jBvk
- ▶ <https://youtu.be/1AvTnzvpdeQ>
- ▶ <https://youtu.be/W7mQb01R-fE>

Laaggeletterdheid en schaamte

Let op de resultaten

vpro

Literatuurlijst/bronnen

- ▶ www.pharos.nl
- ▶ www.knmp.nl
- ▶ www.nivel.nl
- ▶ www.lezenenschrijven.nl
- ▶ www.rijksoverheid.nl
- ▶ www.ndf.nl
- ▶ <https://www.lezenenschrijven.nl/wat-doen-wij/oplossing-voor-je-vraagstuk/e-learning-aanpak-van-laaggeletterdheid>

Hieronder extra dia's ter aanvullende informatie

Aard en omvang problematiek

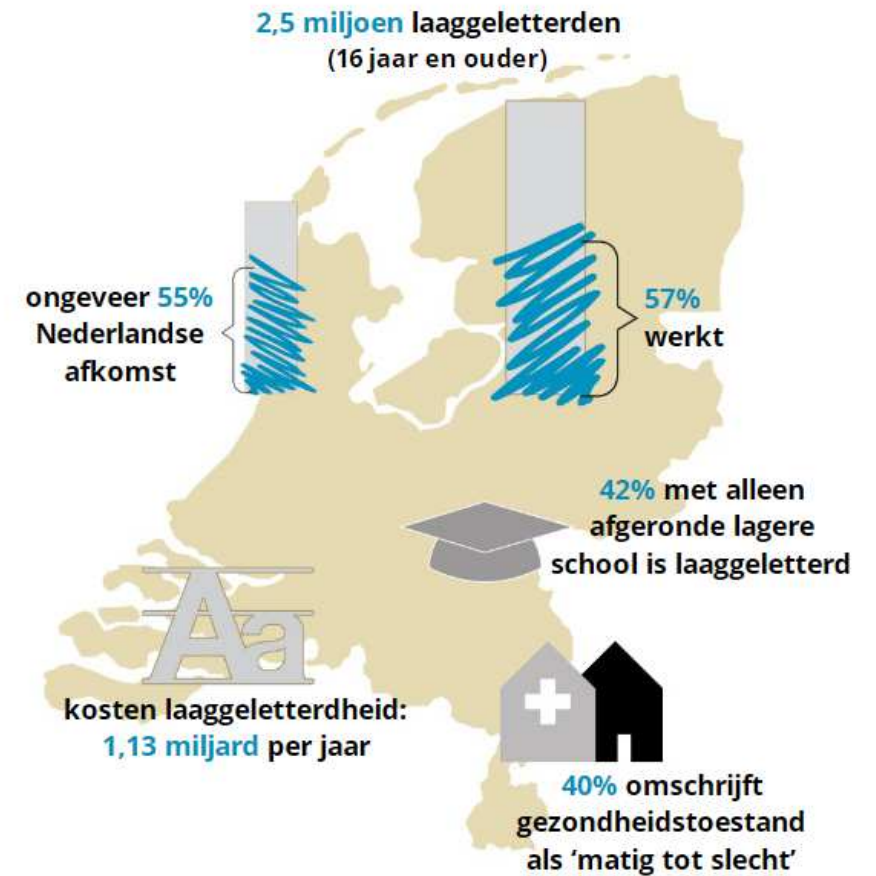
Feiten en cijfers

De totale jaarlijkse kosten van laaggeletterdheid in Nederland zijn ongeveer € 1,13 miljard per jaar. Per laaggeletterde (16-65) komt dit neer op € 575 per jaar per persoon.

De kosten van € 1,13 miljard per jaar zijn als volgt opgebouwd:

€572 miljoen	Inkomen - Laaggeletterden lopen door lagere taal- en rekenvaardigheden jaarlijks inkomen mis.
€95 miljoen	Armoede - Bijna 100.00 mensen lever in armoede door laaggeletterdheid.
€117 miljoen	Bijstand - Omdat laaggeletterden moeilijker een baan kunnen vinden, komen zij vaker in de bijstand.
€80 miljoen	Belasting - De overheid ontvangt minder aan belastingen door lage inkomsten van laaggeletterden.
€257 miljoen	Ziektekosten - Laaggeletterden hebben vaker een ongezonde leefstijl en gaan daardoor vaker naar de huisarts of naar het ziekenhuis.

Bron: PWC, 2018.

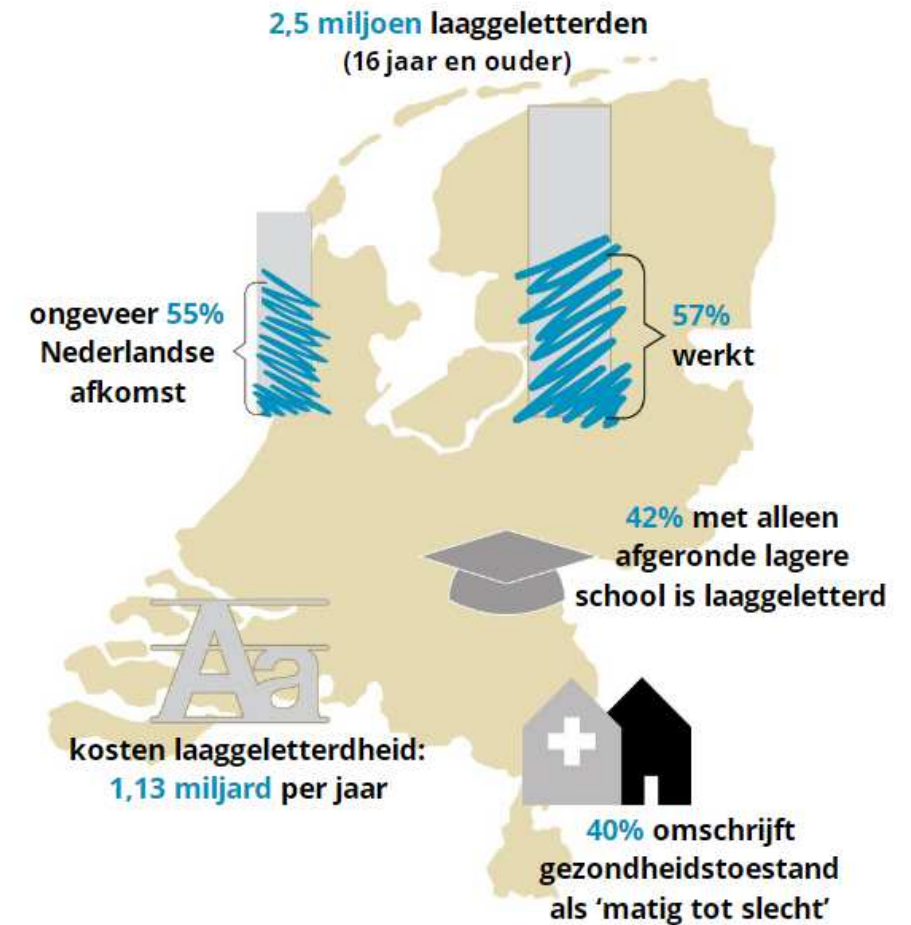
Klik op de feiten in de kaart voor een toelichting.

Onder de 2,5 miljoen laaggeletterden zijn 1,8 miljoen 16- tot 65 jarigen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. De feiten en cijfers op dit kaartje hebben betrekking op de groep laaggeletterden van 16 tot 65 jaar.

Aard en omvang problematiek

Feiten en cijfers

Veel mensen denken dat laaggeletterden vooral Nederlands als tweede taal hebben. Maar meer dan de helft van de laaggeletterden heeft Nederlands als eerste taal (moedertaal).

Klik op de feiten in de kaart voor een toelichting.

Onder de 2,5 miljoen laaggeletterden zijn 1,8 miljoen 16- tot 65-jarigen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. De feiten en cijfers op dit kaartje hebben betrekking op de groep laaggeletterden van 16 tot 65 jaar.

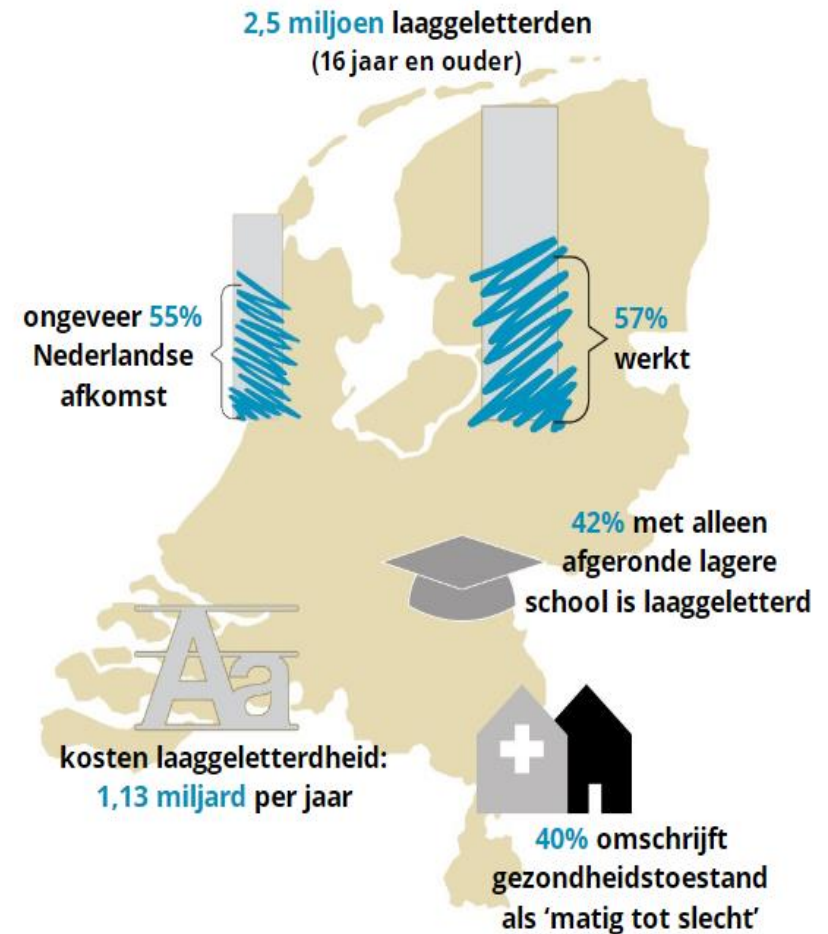

Aard en omvang problematiek

Feiten en cijfers

Laaggeletterden omschrijven hun gezondheidstoestand vaker als matig tot slecht dan niet-laaggeletterden (40% tegenover 10%).

Bron: [Buisman et al 2013.](#)

Klik op de feiten in de kaart voor een toelichting.

Onder de 2,5 miljoen laaggeletterden zijn 1,8 miljoen 16- tot 65-jarigen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. De feiten en cijfers op dit kaartje hebben betrekking op de groep laaggeletterden van 16 tot 65 jaar.

Aard en omvang problematiek

Feiten en cijfers

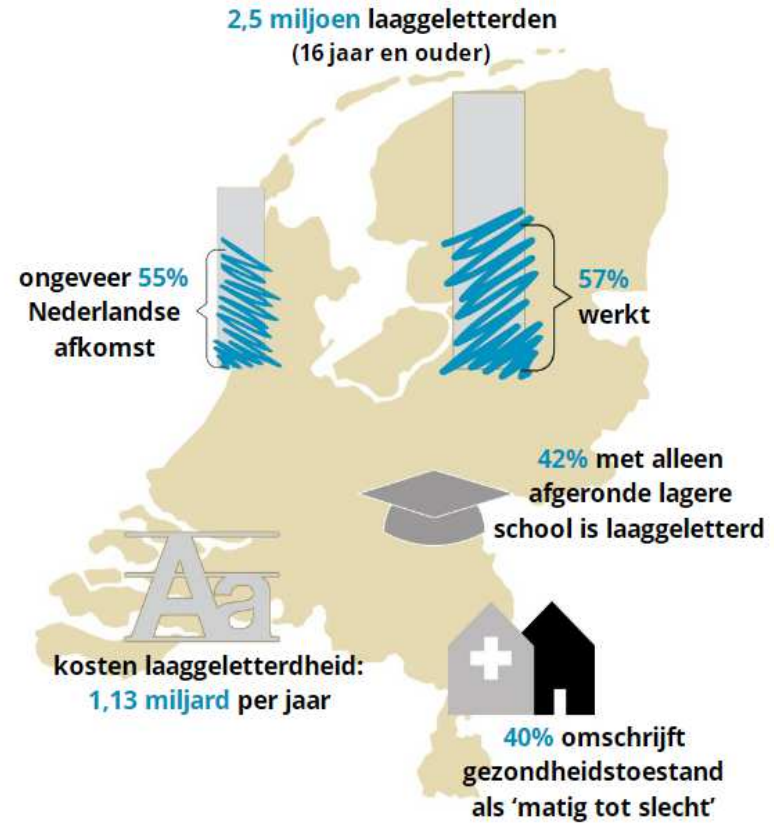
De totale jaarlijkse kosten van laaggeletterdheid in Nederland zijn ongeveer € 1,13 miljard per jaar. Per laaggeletterde (16-65) komt dit neer op € 575 per jaar per persoon.

De kosten van € 1,13 miljard per jaar zijn als volgt opgebouwd:

€572 miljoen	Inkomen - Laaggeletterden lopen door lagere taal- en rekenvaardigheden jaarlijks inkomen mis.
€95 miljoen	Armoede - Bijna 100.00 mensen lever in armoede door laaggeletterdheid.
€117 miljoen	Bijstand - Omdat laaggeletterden moeilijker een baan kunnen vinden, komen zij vaker in de bijstand.
€80 miljoen	Belasting - De overheid ontvangt minder aan belastingen door lage inkomsten van laaggeletterden.
€257 miljoen	Ziektekosten - Laaggeletterden hebben vaker een ongezonde leefstijl en gaan daardoor vaker naar de huisarts of naar het ziekenhuis.

Bron: PWC, 2018.

Aanpak van laaggeletterdheid - Gezondheid

Klik op de feiten in de kaart voor een toelichting.

Onder de 2,5 miljoen laaggeletterden zijn 1,8 miljoen 16- tot 65-jarigen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. De feiten en cijfers op dit kaartje hebben betrekking op de groep laaggeletterden van 16 tot 65 jaar.

Aard en omvang problematiek

Feiten en cijfers

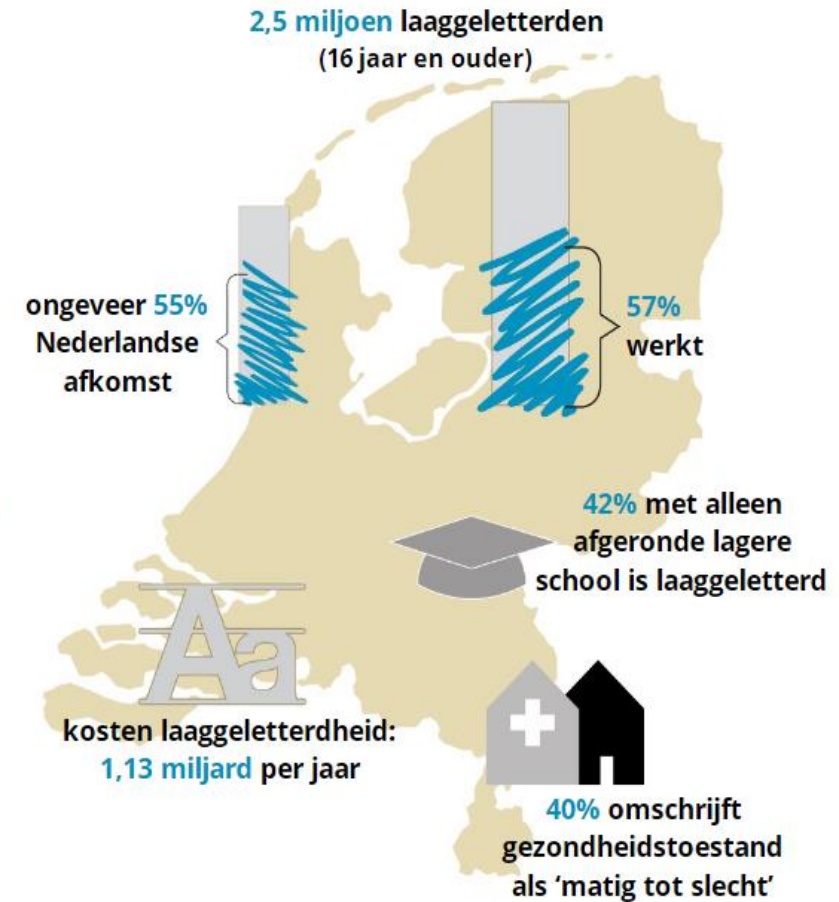
Meer dan de helft van de laaggeletterden werkt, namelijk 57%.

Er zijn zo'n 740.000 laaggeletterde werknemers in Nederland. Per sector van de arbeidsmarkt is een schatting gemaakt van het aantal laaggeletterden. Deze grafiek geeft per sector weer hoeveel procent van de mensen laaggeletterd is.

Het percentage laaggeletterden op de arbeidsmarkt:

Bron: [Rapport spreiding laaggeletterdheid](#)

Klik op de feiten in de kaart voor een toelichting.

Onder de 2,5 miljoen laaggeletterden zijn 1,8 miljoen 16- tot 65-jarigen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. De feiten en cijfers op dit kaartje hebben betrekking op de groep laaggeletterden van 16 tot 65 jaar.

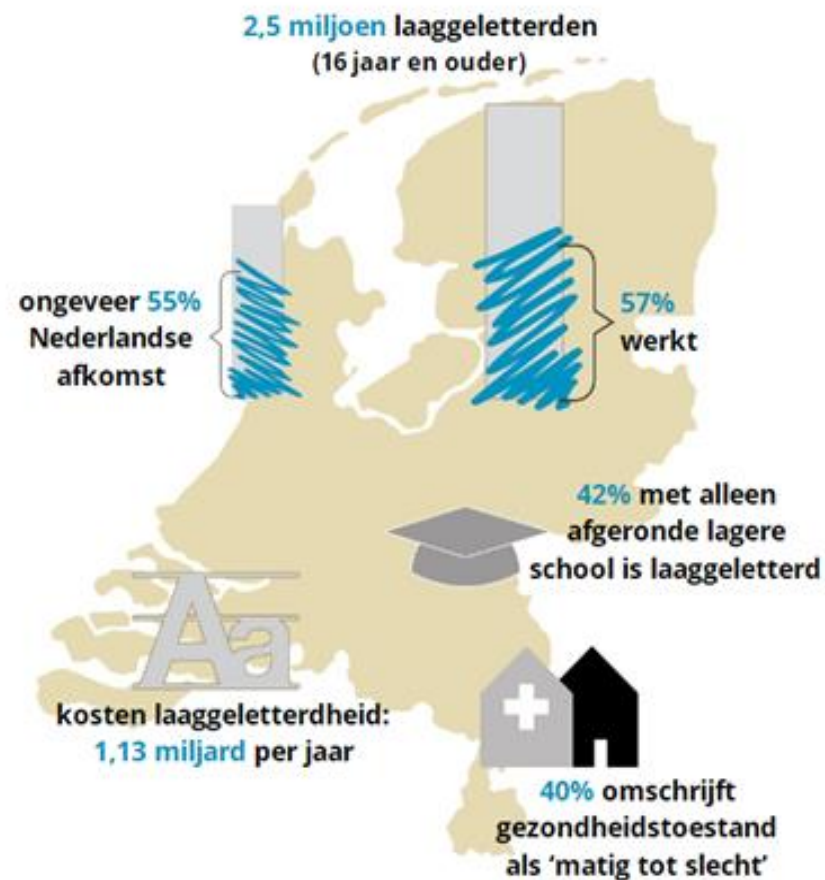
Aard en omvang problematiek

Feiten en cijfers

Hoe hoger de gevolgde opleiding, hoe lager het percentage laaggeletterden.

De verschillen in laaggeletterdheid tussen opleidingsniveaus zijn groot. 42,3 procent van de mensen in Nederland die alleen lager onderwijs hebben gevolgd is laaggeletterd. Minder dan 5% van de mensen die het hbo en/of wo hebben afgerond zijn laaggeletterd.

Bron: [Buisman et al 2013.](#)

Klik op de feiten in de kaart voor een toelichting.

Onder de 2,5 miljoen laaggeletterden zijn 1,8 miljoen 16- tot 65-jarigen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. De feiten en cijfers op dit kaartje hebben betrekking op de groep laaggeletterden van 16 tot 65 jaar.